

Καινοτόμα Διδακτική Δράση σύμφωνα με την παρ. 2 της 78054/Δ6/22.6.2020 «Ρυθμίσεις για τη λειτουργία των Προτύπων και Πειραματικών Σχολείων» (Β' 2494) και με την Αρ. πρωτ.: 251 /ΔΕΠΠΣ/28-11-2024 Απόφαση Διοικούσας Επιτροπής Προτύπων και Πειραματικών Σχολείων/ΥΠΠΑΙΘΑ

Στο νομό Καστοριάς και πιο συγκεκριμένα στην περιοχή του Δισπηλιού ανακαλύφθηκε ένας παραλίμνιος Νεολιθικός Οικισμός. Αυτός συνδέθηκε με τον Καθηγητή Αρχαιολογίας Αντώνιο Κεραμόπουλο, ο οποίος επισκέφθηκε στην αρχή της δεκαετίας του 1930 τη θέση «Νησί» στη νότια όχθη της λίμνης της Καστοριάς προκειμένου να εξετάσει και να χρονολογήσει το λίθινο τείχος που περιβάλλει τον οικισμό. Ωστόσο, μετά το 1932 και με τα έργα ελέγχου της στάθμης του νερού της λίμνης για την δημιουργία στη νότια όχθη νέων καλλιεργήσιμων εκτάσεων, εμφανίστηκαν στο Δισπηλιό ξύλινοι πάσσαλοι και αντικείμενα διαφόρων κατηγοριών. Ο Α. Κεραμόπουλος δημοσίευσε στα τέλη της δεκαετίας τα αποτελέσματα δύο σύντομων ανασκαφικών περιόδων, καταθέτοντας την ερμηνεία του: επρόκειτο για αρχιτεκτονικά κατάλοιπα και τεχνουργήματα ενός Νεολιθικού οικισμού, κτισμένου πάνω σε ξύλινες πλατφόρμες πάνω από νερό της όχθης, με τρόπο παρόμοιο με αυτόν των προϊστορικών οικισμών που ήταν γνωστοί από τις λίμνες της Κεντρικής Ευρώπης. Για τριάντα χρόνια περίπου χρόνια η ανακάλυψη του Α. Κεραμόπουλου παρέμεινε στην αφάνεια της αρχαιολογικής έρευνας, έως ότου στα τέλη της δεκαετίας του 1960, την περιοχή επισκέπτεται ο Καθηγητής Αρχιτεκτονικής Νικόλαος Μουτσόπουλος, ο οποίος επιβεβαιώνει την ύπαρξη του παραλίμνιου οικισμού και του αποδίδει ιδιαίτερη σημασία. Ωστόσο, η συστηματική επιστημονική έρευνα του οικισμού στο Δισπηλιό ξεκίνησε το 1992, χρονιά που ο Καθηγητής Προϊστορικής Αρχαιολογίας του ΑΠΘ Γιώργος Χ. Χουρμουζιάδης με μία αρχικά ολιγομελή ομάδα φοιτητών, έκανε τις πρώτες διερευνητικές τομές στο «Νησί». Για είκοσι και πλέον χρόνια, μέχρι το θάνατο του Γ.Χ. Χουρμουζιάδη το 2013, η έρευνα εξελίχθηκε σε μία πολυπρόσωπη ανασκαφή, η οποία κάλυψε περίπου 1.400 τ.μ. από

τη συνολική έκταση του οικισμού. Αποτέλεσμα αυτής της πολυετούς έρευνας υπήρξε η αποκάλυψη, συντήρηση, καταγραφή, προκαταρκτική τεκμηρίωση και μελέτη ενός πολύ μεγάλου αριθμού τεχνουργημάτων όλων των κατηγοριών (πήλινα αγγεία, λίθινα, οστείνα, κεράτινα εργαλεία, κοσμήματα, ειδώλια κλπ) και καταλοίπων των γεωργοκτηνοτροφικών και τροφοπαρασκευαστικών δραστηριοτήτων των κατοίκων (σπόροι, καρποί, οστά ζώων και ψαριών κλπ). Επιπλέον, οι συνθήκες υγρασίας των κατώτερων αρχαιολογικών στρωμάτων ευνόησαν τη διατήρηση περίπου 1.200 ξύλινων πασσάλων και αρκετών οριζόντιων στοιχείων, τα οποία αξιοποιήθηκαν από τη νεολιθική κοινότητα για τη θεμελίωση πασσαλόπηκτων κατασκευών. Η προκαταρκτική μελέτη του υλικού και μία σειρά αναλύσεων, οδήγησαν σε μία πρώτη χρονολογική τοποθέτηση της διαχρονικής ανάπτυξης του οικισμού (6η – 3η χιλιετίες π.Χ.) και σε μία πρώτη ερμηνευτική προσέγγιση των μορφολογικών του χαρακτηριστικών. Με βάση αυτά τα στοιχεία και αξιοποιώντας εικόνες από αντίστοιχα παραδείγματα του εξωτερικού και εθνογραφικά παράλληλα, σχεδιάστηκε και κατασκευάστηκε στα ανατολικά του αρχαιολογικού χώρου το Ανοιχτό Μουσείο Δισπηλιού εγκαινιάστηκε το 1999. Από το 2014 τη διεύθυνση της ανασκαφής στο Δισπηλιό ανέλαβε ο ομότιμος καθηγητής του τμήματος Προϊστορικής Αρχαιολογίας του ΑΠΘ Κώστας Κωτσάκης. Μετά την τεκμηρίωση του γενικού πλαισίου ανάπτυξης του οικισμού, ειδικός στόχος υπήρξε η ένταξη του συνόλου των στοιχείων του σπάνιου υλικού πολιτισμού που αποκαλύφθηκαν από τις ανασκαφές του ΑΠΘ σε ένα τεκμηριωμένο αρχαιολογικό πλαίσιο, με την ανασύσταση της στρωματογραφικής ακολουθίας της εγκατάστασης και την ακριβή χρονολόγηση της Προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι αυτοί, δημιουργήθηκε μία ομάδα ειδικών επιστημόνων, με προοπτική την αξιοποίηση των πλέον προηγμένων αναλυτικών μεθόδων. Κορύφωση αυτής της προσπάθειας υπήρξε η συμμετοχή της ομάδας του ΑΠΘ στο ευρωπαϊκό ερευνητικό πρόγραμμα “EXPLO: Exploring the dynamics and causes of prehistoric land use change in the cradle of European farming” (2019-2025) και τη συνεργασία με τα πανεπιστήμια της Βέρνης και της Οξφόρδης. Η συνεργασία των τριών πανεπιστημίων απέφερε εξαιρετικά αποτελέσματα, με σημαντικότερο την τεκμηρίωση ενός σαφούς χρονολογικού πλαισίου ανάπτυξης της εγκατάστασης, με την πρωιμότερη φάση να τοποθετείται πλέον στο 5800-5700 π.Χ. Ακόμα σημαντικότερη υπήρξε η χρονολόγηση των ξύλινων πασσάλων και τον προσδιορισμό σαφών κατόψεων σπιτιών, τα οποία ήταν θεμελιωμένα στην όχθη της λίμνης, σε σχετικά σταθερό έδαφος. Η εξέλιξη αυτή οδήγησε και στην ένταξη του μεγαλύτερου μέρους του υλικού πολιτισμού του Δισπηλιού σε ένα απόλυτα τεκμηριωμένο χρονολογικό πλαίσιο, το οποίο θα αποτελέσει οδηγό για την χρονολόγηση και ερμηνευτική προσέγγιση των σύγχρονων νεολιθικών οικισμών της βόρειας Ελλάδας και της νότιας Βαλκανικής.

Ο παραλίμιος Νεολιθικός Οικισμός του Δισπηλιού αποτελεί μια πηγή μοναδικών δυνατοτήτων για την ανάπτυξη καινοτόμων διαθεματικών εκπαιδευτικών προγραμμάτων που μπορούν να συνδυάσουν την επιστημονική γνώση με τη βιωματική και παιγνιώδη μάθηση. Τα ευρήματα αλλά και ο χώρος, αποδίδουν εικόνες από τη καθημερινή των ανθρώπων της Νεολιθικής εποχής. Αποτελούν ένα ιδανικό πλαίσιο στο οποίο δύναται να συνδυαστούν η αρχαιολογία, η ιστορία, οι μαθηματικές και φυσικές επιστήμες με το μοντέλο STEAM και την επαυξημένη πραγματικότητα (AR) ή η εικονική πραγματικότητα (VR) τεχνητή νοημοσύνη.

Η προσέγγιση αυτή έχει ως στόχο να ενδυναμώσει τη μαθησιακή διαδικασία, διευκολύνοντας τη σύνδεση των μαθητών με το παρελθόν και την τοπική ιστορία. Μέσα από ένα δομημένο εκπαιδευτικό πρόγραμμα που θα στηρίζεται σε μελέτες, πηγές και δημοσιευμένα επιστημονικά άρθρα, οι μαθητές θα αναλάβουν ρόλους – καθήκοντα (γεωργοί, ψαράδες, αρχιτέκτονες, fire makers) όπως ακριβώς έκαναν και οι άνθρωποι εκείνης της εποχής στην καθημερινότητά τους. Με την εφαρμογή

φυσικών και μαθηματικών αρχών στα εργαλεία και τις κατασκευές της εποχής, οι μαθητές κατανοούν πώς οι αρχαίοι άνθρωποι χρησιμοποίησαν τη φυσική και τη μηχανική για να δημιουργήσουν κατασκευές που θα αναβάθμιζαν την ποιότητα ζωής τους. Για παράδειγμα, η ανάλυση της γεωμετρίας στις νεολιθικές κατασκευές, η εφαρμογή των αρχών της φυσικής για την κατασκευή εργαλείων ή η μελέτη των φυσικών πόρων που χρησιμοποιούνταν για την παραγωγή τροφίμων, οι τεχνικές κατασκευής σπιτιών και σκευών, θα χάριζε μια φυσική επαφή με τα ευρήματα δίνοντας έτσι στους μαθητές τη δυνατότητα να συνδέσουν το παρελθόν με το παρόν και την εξέλιξη της κοινωνίας μέσα από την εμπειρία. Επιπλέον οι παιγνιώδεις δραστηριότητες επιτρέπουν τη συνεργασία, την ανάπτυξη κοινωνικών δεξιοτήτων και την ενίσχυση της κριτικής σκέψης, ενώ ενσωματώνουν τη μάθηση με διασκεδαστικό και ελκυστικό τρόπο.

Το χρονοδιάγραμμα της υλοποίησης της Καινοτόμου δράσης αφορά ένα διάστημα πέντε μηνών έρευνας και κατασκευής του εκπαιδευτικού υλικού. Στόχος μας είναι να ολοκληρωθούν τα εκπαιδευτικά κουτιά των ομάδων κατηγοριών το Φεβρουάριο του 2025, ώστε αργότερα οι τάξεις του Πειραματικού σχολείου να εφαρμόσουν το πρόγραμμα ως ομάδα ελέγχου, να αξιολογηθεί και μετέπειτα έχοντας υλοποιήσει τις απαραίτητες αλλαγές θα γίνει η διάχυση του προγράμματος σε όμορες σχολικές μονάδες.

Η καινοτόμος αυτή προσέγγιση συνδυάζει την αρχαιολογία, τη φυσική, τη βιωματική και παιγνιώδη μάθηση, δημιουργώντας ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που ενισχύει τη γνώση, την κριτική σκέψη και τη δημιουργικότητα των μαθητών. Μέσω των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον Νεολιθικό Οικισμό Δισπηλιού, οι μαθητές έχουν την ευκαιρία να συνδέσουν το παρελθόν με το μέλλον, αναπτύσσοντας επιστημονικές, τεχνικές και κοινωνικές δεξιότητες σε ένα συναρπαστικό και διαδραστικό μαθησιακό περιβάλλον.

Συνεργασίες (ιδρύματα, οργανισμοί, φορείς, πρόσωπα κ.ά.)

Πανεπιστήμιο Δυτικής Μακεδονίας - Τμήμα Εικαστικών και Εφαρμοσμένων Τεχνών

PhD Τρύφων Γιαγκούλης - Μεταδιδακτορικός Ερευνητής Προϊστορικής Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας - Αρχαιολογίας Α.Π.Θ.

ΚΕΠΕΑ Καστοριάς

Οι υπεύθυνοι εκπαιδευτικοί

Carla Agguire Blasco

Βόλτση Ηλιάννα

Μασλάρης Γεώργιος